

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פיזור מלח על כבש המזבח ותבן בחצר שנתקלקלה

(ק"ד א') **משנה:** בוזקין (מפזרים וכותשים) מלח על גבי כבש (המזבח), בשביל שלא יחליקו. (ומדייק) במקדש אין, במדינה לא!¹

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: האי מלח, היכי דמי? אי דמבטליה, קא מוסיף אבניין! ואי דלא קא מבטליה, קא הויה חציצה (בין רגליהם לכבש)!

(ומתרץ) בהולכת עצים למערכה, דלאו עבודה היא (אבל הולכת איברים לכבש, עבודה היא, ובשעה זו מלח חוצץ).

דרש רבא: (קרקע) חצר שנתקלקלה במימי גשמים, מביא תבן ומרדה (שוטח) בה. וכשהוא מרדה, אינו מרדה לא בסל ולא בקופה (כדרך חול), אלא בשולי קופה (שנשתברה, ונשארו השוליים).

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיג)

י. חצר שנתקלקלה במימי גשמים יכול לזרות בה תבן, ולא חשיב כמוסיף על הבנין, ובלבד שישנה, שלא יזרה לא בסל ולא בקפה אלא בשולי הקפה, עד שיהפכה ויביא תבן על שוליה דהינו על ידי שנוי; אבל ביד, אסור.

שאיבת מים בשבת ואיסור השמעת קול בשבת

(ק"ד א') **משנה:** וממלאין מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת (בורות שהיו בלשכת העזרה²), ומבאיר הקר (מחוץ למקדש שנבעו בה מים חיים, והוצרכו לה כשעלו מן הגולה, והתירוה וביטלו תקנת השבות, למלאות ממנה בגלגל), ביום טוב (אבל לא בשבת).

עולא איקלע לבי רב מנשה. אתא ההוא גברא, טרף אבבא (הקיש על הדלת, והשמיע קול). (1) אמר (עולא): מאן האי? ליתחל גופיה, דקא מחיל ליה לשבתא (דסבר כל אולודי קלא, אסור)! (2) אמר ליה רבה³: לא אסרו אלא קול של שיר (הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת).

איתבייה: המשמר פירותיו מפני העופות, ודלעיו מפני החיה, משמר כדרכו בשבת, ובלבד שלא יספק (ימחא כפיים), ולא יטפח (בידיו על חזהו), ולא ירקד (ירקע ברגלו להבריח עופות) כדרך שהן עושין בחול. מאי טעמא? לאו דקמוליד קלא, וכל אולודי קלא אסיר! (ודחי) גזירה שמא יטול צרור (ויזרוק לרשות הרבים להבריח עופות).

(ומקשה) ואלא הא דאמר רב יהודה אמר רב: נשים המשחקות באגוזים, אסור. מאי טעמא? לאו דקא מוליד

¹ למסקנת הגמרא המלח שבוזקין על גבי הכבש, אין מבטלים אותו (שאם כן הוא נחשב מוסיף אבניין, ואסור). וא"כ על כרחך גם מלח שאסור לבזוק, מיירי אע"ג דלא מבטליה לקרקע, וא"כ צ"ב, מדוע תבן מותר?

² ודווקא במקדש התירו. אבל במדינה אסרו חכמים, גזירה שמא ימלא מים לגינתו וחורבתו. גמרא להלן.

³ ברי"ף ורא"ש הגירסה: רבא.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

קלא, וכל אולודי קלא אסיר!

(ודחי) לא, דלמא אתי לאשוויי גומות (ואף בתפוחים אסור).

(ומקשה) **תנן** (במשנתנו): ממלאין מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת. במקדש אין, במדינה לא. מאי טעמא? לאו משום דאולודי קלא ואסיר!

(ודחי) לא, גזירה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו (מתוך שממלאים בה בלא טורח, יבוא להשקות בו בגינתו וחורבתו בשבת).
אמימר שרא למימלא בגילגלא במחוזא. אמר, מאי טעמא גזרו רבנן? שמא ימלא לגינתו ולחורבתו, הכא, לא גינה איכא ולא חורבה איכא. כיון דקא חזא דקא תרו בה כיתנא (שהשתמשו במים לשרות פשתן בחול), אסר להו.

שיטות הראשונים

השמעת קול בשבת: רבינו חננאל פסק כעולא האוסר כל הולדת קול בשבת. וסמך על הירושלמי⁴ (ביצה ה,ב) דאמר ר' אלעזר: כל משמיעי קול בשבת אסורין. וכתבו ראשונים בשם מהר"ם מרוטנבורג, דאפילו לדעה זו, אי לא בעי לקלא, שרי⁵. ודעת הרי"ף, רמב"ם ורבינו תם, שהלכה כרבה, שלא אסרו אלא קול של שיר⁶. וגם דברי הרא"ש נוטים לרי"ף⁷. והשו"ע⁸ פסק כרי"ף וסיעתו.

שימוש בטבעת הקבועה בדלת בשבת: כתב האגור בשם מהר"י מולן דאסור לדפוק על הדלת בכלי המיוחד שם להשמיע קול⁹. ובפסקי התוספות כתב: קול שאינו של שיר אין לאסור, אך טבעת הדלת אסור לקשקש בו. אמנם בצרור החיים (לתלמיד הרשב"א), לאחר שהביא פסק הרי"ף, כתב: וכן ראיתי מנהג בברצלונה שהיה השמש מקשקש בברזלאות שבדלתות, ולא היו מוחין בו הגדולים. והרמ"א¹⁰ פסק כפסקי התוספות.

⁴ רבי אילא עני בסידרא. סליק לביתיה, ואשכחון (מצאוהו) דמכין דמך (ישן) על תרעא, בגין דלא מיקש בשבתא. ואף על גב דשני רבא (בבבלי) כל הני פירכי דפרכי עילויה, אשינויי דחיקי לא סמכינן לדחויי להא דעולא (רבינו חננאל). ולפי זה אסור להקיש על הדלת, ואפילו באגרופו.

⁵ כגון טבעת חלולה שיש בה אבן המשמיע קול (אין כוונתו לטבעת המוזכרת להלן, הקבועה בדלת, אלא לכלי המשמיע צלילים, שאין כוונתו כלל בצליל), מותר להניחה כיון דלא בעי להאי קלא. מקורות - תשב"ץ קטן (סי' סא), הגהות אשרי"י, וכן הובאו דברי המהר"ם בטור (או"ח שלח).

⁶ וכתב הרי"ף דלא איכפת לן במאי דאסרי בגמרא דבני מערבא. דעל גמרא דילן סמכינן, דבתרא הוא, ואינהו הוי בקיאי בגמרא דבני מערבא טפי מינן. ואי לאו דקים להו דהאי מימרא דבני מערב לאו דסמכא הוא, לא קא שרו ליה אינהו.

⁷ ואף על פי שלא הכריע הרא"ש בין שתי הסברות דבריו נוטים לדברי הרי"ף שהרי כתבם באחרונה. ב"י.

⁸ או"ח שלחא. ובביאור הגר"א הביא דברי הרי"ף, וכתב: אבל העיקר נראה כירושלמי! ואינו מותר רק אם אינו מתכוין לקול כלל, כמו בור הגלגל וכדומה לו, במסכת עירובין. עכ"ל. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כג,ד).

⁹ ודייק הב"י (או"ח שלחא) מדלא כתב המיוחד להשמיע קול של שיר, משמע דאפילו אינו מיוחד אלא להקיש על הדלת כדי שישמעו קולו ויבואו לפתוח לו אסור. וכתב שאינו יודע טעמו, דאי סבירא ליה כעולא אפילו אם אינו מיוחד לכך אסור! ואי סבירא ליה כרבא אפילו אם מיוחד לכך שרי כיון שאינו מכוין לשיר! וכתב שמא יש לומר דאע"ג דסבירא ליה כרבא, במיוחד לכך חיישינן שמא יכוין לשיר.

¹⁰ או"ח שלחא. וראה משנ"ב (שלח, ס"ק ד. וכן ס"ק ו). וכן ביה"ל (ד"ה הואיל). מקורות - אגור (הל' שבת, סי' תקיח) בשם מהר"י מולן (שו"ת מהרי"ל החדשות סי' לח אות ד) פסקי תוספות (סי' ריג). צרור החיים (דרך שלישי סי' יז, הו"ד בקובץ שיטות קמאי, עמ' 1354).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

האיסור למלאות מים בגלגל בשבת (במדינה): כתב הרא"ש בשם רבינו תם דהאי גלגל מיירי בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד¹¹. אבל אותם שלנו, שאין ממלאין בהן אלא מעט מעט, מותר, דליכא למיחש דלמא אתי למיעבד עובדא דחול. והשו"ע סתם שאסור למלאות בגלגל. ובשם יש אומרים כתב **כרבינו תם**¹².

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שלח)

- א. השמעת קול בכלי שיר, אסור, אכל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר, מתר. הגה: וכן אם לא עבד מעשה, שרי ולכן אלו שקורין לחבריהם ומצפצפים בפייהם כמו צפור, מתר לעשותו בשבת (הגהות אלפסי). ואסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת, אף על פי שאינו מכונן לשיר, מפל מקום הואיל והפלי מיוחד לכה, אסור. ולכן אסור לשמש להכות על הדלת לקרא לבית הכנסת על ידי הכלי המיוחד לכה, אלא מכה בידו על הדלת (אגור ובית יוסף בשם פסקי תוספות דערובין).
- ד. המשמר פירותיו וזרעיו מפני חיה ועוף, לא יספוק כף אל כף, ולא יטפח כפיו על ירכו, ולא ירקד להבריחם, גזרה שפא יטל צרור ויזרק להם.
- ה. אין שוחקים באגוזים, ולא בתפוחים וכיוצא בהן, משום אשוויי גומות. הגה: ודוקא על גבי קרקע, אכל על גבי שלחן שרי דליכא למגזר שם משום גומות (רבינו ירוחם). ומתר לשחק בעצמות שקורין טשי"ף, אף על פי שמשמיעים קול, הואיל ואינו מכונן לשיר (הגהות אלפסי סוף עירובין). וכל זה בשוחק דרך צחוק בעלמא (בית יוסף), אכל בשוחק כדי להרויח, אסור, אפלו שוחק בתם ובחסר, דהוי כמקח וממכר (אגור וב"י ורמב"ם פכ"ג). ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (תוס' וסמ"ג והגהות מימוני פכ"א). ולשחק בכדור, עין לעיל סי' ש"ח (סעיף מ"ה).
- ו. אסור לשאב מים בגלגל, גזרה שפא ימלא לגנתו וחרבתו או למשרה של פשתן. לפיכך אם לא היה שם לא גנה, ולא חרבה, ולא ברכה לשרות בה פשתן, מתר. ויש אומרים שלא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד בלא טרח, והם גלגלים הקבועים בהם דלים הרבה סביב, אכל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט, מתר, דליכא למיחש למדי.

הוצאת שרץ מהמקדש

- (ק"ד ב') **משנה:** (1) שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו (באבנטו). ואף שמטלטל מוקצה, אין שבות במקדש. ואע"פ שמטמא את האבנט שהוא קדוש, כך עדיף מאשר לחזר אחר צבת עץ), שלא לשהות את הטומאה (בעזרה). דברי רבי יוחנן בן ברוקה. (2) רבי יהודה אומר: בצבת של עץ (שהיא פשוטי כלי עץ, ואינה מקבלת טומאה), שלא לרבות את הטומאה (לטמא את האבנט. ועדיף להשהות טומאה, מלרבות טומאה).
- (המשך משנה): מהיכן מוציאין אותו? (4) מן ההיכל, ומן האולם, ומבין האולם ולמזבח (אבל בעזרה אם נמצא שם, מכסהו בסיר, ומניחו עד שתחשך). דברי רבי שמעון בן ננס. (2) רבי עקיבא אומר: כל מקום שחייבין (טמאים הנכנסים) על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו (דהיינו כל העזרה).

¹¹ דכיון שמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח איכא למיחש שמא ימלא לגינתו ולחורבתו, או משום שריית כיתנא. והן אותן גלגלים הקבועים בהן דליים הרבה סביב סביב.

¹² או"ח שלחן, והמשנ"ב (ס"ק כד) כתב (בשם אליה רבה) שהעיקר כדעת רבינו תם.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(המשך משנה): ושאר כל המקומות (לרבי שמעון בן ננס כולה עזרה, לרבי עקיבא לשכות), כופין עליו פסכתר (סיר נחושת עד מוצאי שבת).

אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ (כלי שנטמא בשרץ) למקדש, חייב (מלקות)¹³. שרץ עצמו, פטור (ויליף מקרא).

לימא כתנאי: שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמינו, שלא לשהות את הטומאה, דברי רבי יוחנן בן ברוקה. רבי יהודה אומר: בצבת של עץ מוציאו, שלא לרבות את הטומאה. מאי לאו בהא קא מיפלגי: דמאן דאמר שלא לשהות, קסבר המכניס שרץ למקדש, חייב. ומאן דאמר שלא לרבות, קסבר המכניס שרץ למקדש, פטור! (ודחי לא, דכולי עלמא (המכניס שרץ למקדש) חייב (דלא כשמואל). והכא בהא קא מיפלגי: מר סבר שהויי טומאה עדיף, ומר סבר אפושי טומאה עדיף.

ותו אמרינן (לגבי מחלוקת התנאים במשנתנו) לימא כתנאי היא, ודחי לה¹⁴.

רמב"ם

(ביאת המקדש פ"ג)

המכניס שרץ למקדש: כתב הרמב"ם (הל' ביאת המקדש ג, טז): "המכניס שרץ וכיוצא בו (אב הטומאה) למקדש, או שהכניס אדם טמא למקדש - הרי זה חייב פרת, שהרי טמא מקדש יי (דלא כשמואל שאמר המכניס שרץ עצמו פטור).

מהיכן מוציאים אותו, ובאיזה אופן: פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש ג, כ) כרבי עקיבא, "כל מקום שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו קרבן - אם נמצאת שם טמאה בשבת, מוציאים אותה". דהיינו כל העזרה.

שהויי טומאה עדיף, או אפושי טומאה: פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש ג, כ) כרבי יהודה שעדיף לשהות טומאה, ודלא כרבי יוחנן בן ברוקה שאמר אפילו באבנטו יוציא, שלא לשהות את הטומאה.

¹³ המכניס טמא שרץ למקדש, חייב. כתב רש"י "חטאת בשוגג, וכת על זדונו". ובהגהת הגר"א כתב: הוא ט"ס, דבהדיא אמרינן בתורת כהנים (פרשת אחרי מות) דאינו אלא חייב מלקות בארבעים. והביאו רש"י בעצמו (פרשת אחרי מות יז, טז). וכן כתב הראב"ד, וכן הוא בירושלמי (מסכת נזיר, פרק כהן גדול). עכ"ל.

¹⁴ כן הוא לפירוש רש"י, דהא דאמרינן בתר הכי: אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו וכו', פירושו: לעניין עיולי, כולי עלמא המכניס שרץ חייב. ולעניין להוציא הנמצא בעזרה בשבת, בהאי קרא פליגי וכו'. ותוספות חלקו עליו, וכתבו דלכאורה אין חילוק, דאי מכניס שרץ חייב הוא הדין דמוזהר להוציא מוישלחו מן המחנה, ומילתא באפי נפשה היא, ולא קאי לדחויי הא דקאמר לעיל כתנאי (ובאמת דברי שמואל למסקנה תלויים במחלוקת תנאים).